

ORADEA-MARE (N. VÁRAD)
29 octombře st. v.
10 novembre st. n.

Ese in fiecare duminică
Redacțiunea:
Strada principală 375 a.

Nr. 44.

ANUL XXXI.
1895.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe 1/2 de an 5 fl.
Pe 1/4 de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România pe an 25 lei

Cum s'au despărțit.

Se întâlneau în fiecare duminică, într'o bererie, dintr'o stradă mărginașe, unde veniau foarte mulți străini. La șapte ore seara, Titu Rispeanu, însoțit de nedespărțitul său baston de trestie, se aședea la o mese mai retrasă. cerea un pahar cu bere și aștepta.

Eră un tiner de treizeci și patru de ani, nici frumos, nici urit, cu o puternică musculatură, cum nu se vede decât la unii gimnastici de circ. După vorbă și mișcări își da îndată pe față firea lui de țeran, pe care nici nu căută să și-o ascundă.

Terminase școala comercială și intrase în serviciul unei mari case de schimb. Ocupă acest loc de aproape deuce ani. Eră plătit bine și se obișnuise cu munca șifrelor, ca un poet cu rimele.

Părinții lui nu mai trăiau de mult; el ducea o viață de boem. Fără a fi un mizantrop, trăia cam retras de oameni. Își întocmise felul său de existență, a cărei monotonie nu-l supăra de loc. Afară de orele slujbei, se plimbă puțin, mănca totdeauna cu aceeași poftă bună, apoi dormia, regulat, opt sau nouă ore, în cea mai deplină liniște. Mai târziu, se adăogă la acest program de viață și o legătură de inimă.

În fond, Titu Rispeanu eră un înțelept: nu cerea vieții mai mult decât poate da.

O jumătate de oră după sosirea lui, venia și cea așteptată: Edviga.

Idila lor eră simplă și puțin poetică. Beau împreună câteva pahare cu bere, ascultau lăutarii, cari nu uitau să cânte și cupletele tirolezilor din „Vendē-

torul de paseri“, în hatirul Edvigei; apoi plecau acasă. După o oră, se despărțiau.

Edviga, o bălană de douăzeci și opt de ani, pornise într'o dimineață din Salzburg, orașul ei natal, pentru a se pierde în lume. Eră una din acele ființe pripege, a căror viață rămâne totdeauna necunoscută. Întemplarea o asvêrlise în țera noastră, cu aceeași nepăsare cum aruncă valurile pe mal o scândură dintr'o corabie sfărîmată. Norocul înse n'o părăsi și Edviga putu să găsească un loc de îngrijitor de copii, într'o familie de evrei bogați.

Duminicele, seara, avea câteva ore libere, pe cari le petrecea împreună cu iubitul ei. Înteluirea lor în bererie devenise poveste veche. Îndrăgostiții păreau oameni liniștiți și foarte simpatici. Chelnerii îi serviau cu plăcere, oamenii de prin pregiur le pisumiau fericirea, lăutarii le cântau cântece sentimentale; iar caserita, nevêsta patronului, o poloneză de cincideci de ani, oftă adăne și-și reamintea anii ei tineri.

Se cunoseură la gară, în ziua când Edviga venia în România. Bieta fată, necunoscând altă limbă, se adreză în nemțește hamalilor să-i aducă o birje. Dar nimeni n'o înțelegea. Titu Rispeanu se află din întem-

plare acolo. El avea o veche plăcere, care cu timpul se schimbase în manie, a veni de câteva ori pe săptămână la gară, pentru ca să privească sosirea trenului. Titu se grăbi să aducă o birje necunoscutei străine și, după rugăciunile ei, primi s'o însoțească până la otel. Edviga eră aproape să plângă de bucurie că înteluisse un om care cunosea limba ei. Pe drum se împrieteni ră repede. Ea îi mărturisii că vine de departe, gonită

MASCAGNI

de vântu rile nenorocirei. Cunoștea muzica, avea un glas plăcut și voia să se angajeze cântăreță într'un teatru de varietăți, sau chiar la un „caféchantant“.

Titu o sfătui să înlătore ideile astea, îi spuse ce viață amară și rușinoasă duce o femeie în asemenea locuri și îi promise că îi va găsi un loc, onest și bine plătit, într'o familie.

Și astfel: inima țeranului, ajuns om de oraș cult și mulțumit, cu inima pribegei de lângă Alpi, se apropiară, se uniră, ca și cum s'ar fi cunoscut de când lumea.

Dragostea lor eră un roman în câteva rânduri: se iubiau fără flăcări, fără lirism, fără gelosie; eră mai mult o prietenie, cu momentele ei firești de voluptate.

Cu vremea, întâlnirile lor de duminică deveniseră atât de obișnuite, încât își pierduseră ori ce nuanță de farmec. Dar odată Edviga veni la întâlnire cu o carte de rugăciuni, scrisă în limba germană. Titu nu-ș putu stăpâni risul.

— Tu crezi în Dumnezeu? o întrebă el.

— O!... mai me întrebă?... răspunse ea, cu un accent de uimire. Dar tu?

Titu ridică din umeri, zimbi și tăcu. El nu citise multă filosofie, dar observațiile lui resfrante asupra vieții stinseseră în sufletul acestui copil de plugari scepticii, cea din urmă rață a credinței. Ateismul lui eră formulat într'o nedumerire simplă: „Decă ar fi un Dumnezeu, ar esista atâtea nedreptăți și rele în lume?“

Edviga moștenise fanatismul educației religioase din țera ei. Când descoperi că iubitul ei este un necredincios, se inspăimântă ca de o nenorocire.

Ea încercă să-l facă a crede; dete sărutărilor ei mai multă căldură, își inflăcăra ochii cu priviri religioase.

— Iubirea noastră va fi mai dulce sub protecția Maicei Domnului!...

El injură pe toți sfinții, cu Isus în frunte, și o amenință și pe ea cu vorbe brutale. Se despășiră supărați.

Eră a treia duminică de când Edviga nu mai venia la întâlniri. Titu Rispeanu o așteptă liniștit, ore întregi. Pe figura lui nu se ivia nici o expresie de mânie; își fumă în tihnă țigările, goliă câteva pahare și plecă singur acasă.

El o credea bolnavă. Lipsa ei începuse să-l îngrijescă, să-l facă să sufere. Acum își da seamă de golul ce ni-l lasă în suflet ori-ee femeie, când nu ne mai iubesc. Dar n'are să mai vie nici odată? Titu își repetă această întrebare, cu un fel de frică. Se obișnuise atât de mult a nu mai fi singur!... Fără îndoială, este o nevoie să te întovărășescă cineva în drumul vieții, — mai ales o femeie!...

În a cincea duminică primi o scrisoare de la Edviga, în care erau scrise cu creionul aceste rânduri: „Ich liebe dich nicht mehr, weil du an Gott nicht glaubst“. (Nu te mai iubesc, pentru că nu crezi în Dumnezeu.)

Craiova, 1894.

TRAIAN DEMETRESCU.

Ajunși în miserie prin viciile tale, ajunși la avere prin viciile altora.

*

Modestia e frica experienței.

Tu n'ai putut să înțelegi.

*Tu n'ai putut să înțelegi
Iubirea mea, văpaie sfântă;
Și nici din versuri să-ți deslegi,
Că inima-mi duios te cântă.*

*Și totă viața mea-i un foc,
Ce arde tristă și pustie,
Și versuri fără de noroc,
Ce-am scris îți sună ție.*

*N'ai priceput, n'ai priceput...
Și eu me 'ntreb la ce-o'i mai plânge
În vers, un dor nebun și mut
Și cum din suflet l'oi și stinge?...*

ELENA DIN ARDEAL.

Dimitrie Cichindeal.

— Date noue despre viața și activitatea lui. —

Discurs de recepțiune ținut în Academia Română.

(Urmare.)

Actul cel din urmă pe care se întemeiază lucrarea aceasta, este scrisoarea ce episcopul Vulcan la 21 noiembrie 1816 a îndreptat lui Cichindeal.

Ca formă esteriură, este de observat că, pe când totă corespondența de până acum a lor e scrisă cu slove cirilice, spre sfârșitul acestei scrisori Vulcan începe a se servi de litere latine, pe cari apoi le și conservă până în capăt.

În această, el înștiințează pe Cichindeal că din Viena s'a întors numai cu nădejdea. „Despre tine, urmează el, am dat că neîntrebându-te ce-ai făcut, te-au lipsit de direcția catechetii, căci te-ai nevoit a învăța pe învățători bine, și fabulele, care au fost pentru Români mult folositoare, au făcut de s'au oprit. Socoțesc, că încă despre fabule și se va face dreptate“.

Apoi spune că, fiind la Viena, a dat împăratului cererea profesorilor din Arad, ce a primit de la aceștia cu ocaziunea trecerii sale prin Arad, și aude că și aceea va fi luată la socotelă. „Precum și despre episcopie, despre care încă putem să așteptăm bine. Ce am putut, toate le-am făcut. Dar eu aud acum după întorcere despre Nestor Ioanovici niște fapte, din care e cleg că nu e om cu socotelă și vrednic să povățuască pe Români la cele bune și dorite. Reu îmi pare, că și despre el am grăit la locuri unde s'au convenit și încă cu scrisoarea“.¹

Aici se intrerupe firul nostru.

Înainte d'a încheia, mai avem să schițăm și activitatea literară a lui Cichindeal.

Din rugarea lui adresată împăratului la 1815 se constată, căci o spune el însuși, că a dat la lumină cinci cărți.²

Le voi înșiră pe rând, conform aparițiilor lor.

Prima sa lucrare este: „Sfaturile a înțelegerii cei

¹ Corespondența cu Vulcan, nr. XXVIII.

² Tot acolo, nr. XXIII.

sănătose", prin bine înțeleptul Dositei Obradovici întocmite, iar acum întâia-dată întorse despre limba sârbescă și intru acest chip în limba daco-românescă așezate. În Buda, s'a tipărit în crăieșca tipografie orientalică a universității Peștii. 1802".

Cartea — ca toate lucrările lui Cichindeal — tipărită cu slove chirilice, are 168 pagini în 8°. După un motto, scos din Dositei Obradovici și altul în versuri, al cărui autor pare a fi însuși Cichindeal, urmăzează un capitol introducător sub titlul „Patronii“, în care Cichindeal mulțumește aceluia care l'au ajutat la tipărirea acestei cărți. Aceștia au fost Gheorghe Petrovici, protopresbiterul Hasiașului; Petru Murgulovici, paroh în Beregsău, lângă care fusese și Cichindeal învățător în aceeași comună; Vasile Gheorghievici, paroh în Ter-nithaz, al cărui zel îl cunoșcea mai cu seamă din timpul când el (prelucrătorul cărții) fu rânduit de la direcția r. pentru vizitarea școlilor; Rista Duca neguțător în Grabaț. Capitolul acesta este scris cu vorba: „Prefăcătoriu“.

Urmăzează o „Înainte cuvântare“ semnată: „În Becicherecul-mic, în 2 iunie 1802, Dimitrie Cichindeal învățător naționalnic“. În această el espune scopul lucrării și face elogii arhimandritului Pavel Chengelaț, din reședința episcopescă a Timisorii, precum și lui Mihail Martinovici tălcuitorul teologiei în aceeași reședință, pe cari Dumneșeu i-a trimis preoțimei române pentru luminarea trebuincioasă. Tot-odată ne spune că acest din urmă „iubitor de folosul nației sale la anul 1776 a prefăcut normalul de pe limba sârbescă în limba daco-românescă“, care a fost introdus prin cele mai multe școli din Banat. Iar la anul 1784 i s'au tipărit două cărți cu cheltuiela protopresbiterului C. Suboni, carele atunci a fost paroh în Timișoara.

După cum aratai mai sus, aceștia amândoi i-au fost profesori de teologie, deci aici le și aduce tributul devotamentului.

În sfârșit spune că în prelucrarea acestei cărți urmăzează lui Grigorie Obradovici, directorul școlilor militărești de prin Banat, „carele mult se ostenește cu o negrăită rivnă pentru luminarea nămului daco-românesc“.

La pag. 76 spune că a tradus în românește cartea lui I. Mușcatirovici despre sârbători și, îndată ce se va găsi vr'un patron care să dea cheltuiela tiparului, va trimite-o să se tipărească. Inse astfel de patron nu s'a găsit și cartea a ramas netipărită. (Vezi „Fabelle“ pag. 337.)

Ceea-ce privește limba, scrie că Paul Iorgovici, în „Oservațiile“ sale despre limba daco-românescă, foarte înțelept a descoperit cuvintele limbii noastre, arătând cum am pute aduce limba acesta la originalul cel adevărat. Și urmăzează astfel: „Fiind dar că materiile cari se cuprind în cârticica acesta sunt pentru tot omul care poștește să-și imfrumsezeze năravurile sale, pentru aceea eu am ramas la cuvintele acele tuturor cunoscut, pentru ca să pōtă desăvērșit înțelege aceia cari nu sunt desăvērșit procopsiți intru adevăruri“.

Densul s'a servit de limba vorbită de obște. Și a reușit bine. Limba acesta, curățită binișor de slavisme și ferită cu totul de neologisme, are scăderi sintactice, dar ne respăndește un aer antic, care ne încălzește și acum.

Drept specimen, iată pagina primă, începutul capitolului *Pentru dragoste*: „Dragostea nu este nimica alta, ci numai o bucurie pentru cea desăvērșit buna norocire a altora, pe care îi iubim, să le pricinuim.

Cu atât mai mult ne bucurăm de binele lor cel cu dreptate, cu atât mai mult îi iubim. Iar dragostea este cea mai dintei și cea mai de căpetenie osebire a lui Dumneșeu. Bunătatea și mila se nase din dragoste. Tōte celelele osebiri ale lui Dumneșeu, fără dragoste și bunătate nici spre un folos nu vor fi noue“.

Cartea ănsaș se imparte în următoarele capitole: Pentru dragoste, cu sub-impărțirile: Nu-ți pară reu, făcând bine; Ți ce e drept, apoi caută de vei pute să scapi; Răspunsul, adresat cinstului părinte și frate Serafim; Me întrebă cine sunt au și cine mi-a dat putere să iau eu tonul cel învățătoresc; Îmbătrănesc tot-dauna învățându-me; Prea înalta înțelepțime în cer să stea de-asupra de stele; Ca să desrădecinezi reuțea din lumea acesta sunt ostenelele mele. — Pentru faptele bune, cu următoarele titluri: Faptele cele bune a le alege este mai bine; Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae.

Precum arată și titlurile aceste, cartea cuprinde un șir de învățături morale, naționale și patriotice foarte instructive; nu e tradusă verbal, ci întocmită pentru Români. Unde Dositei Obradovici produce obiceiuri de ale Sârbilor, Cichindeal le înlocuește cu datine de ale Romanilor, comparându-le cu cele de ale poporului român. Insuș el ne spune acesta la pag. 34, dîcînd: „Lucrătorul cărții acesteia dl Dositei Obradovici aduce aici niște obiceiuri ale Sârbilor, inse eu nu voi să pun acele, ci tocmai ale noastre, cari stăpănesc până acum între noi, și din cele multe numai vr'o câteva voi arată; căci a sosit acum vremea ca cu ochii cu care am vădut paiful în ochiul altora, tocmai cu aceia să vedem bărna în ochiul nostru“.

Apoi începe a compară obiceiurile și spune că Romanii țineau sârbătōrea Lupercalia pentru ca lupii să nu le mănânce oile; tot astfel în și Romanii la 12—17 novembre sârbătōrile lupilor, când nu cutcă să taie nimica cu fōrfecile, ca lupii să nu le prăpădească oile. Romanii sârbau la 22 februarie ziua deitei Fornicalia sēu Fornicas, aprîndînd în onōrea ei grău cu paie neimblătite; astfel și la Români, feciorii din popor la lăsatul de carne a Paștilor fac sēra foc și aprînd hodaite făcute de paie, ceea ce inse ocărnuirea a oprit. La 1 maiu Romanii țineau sârbătōrea Umbra-colarum, făcîndu-și umbră cu ramuri verzi înaintea caselor; iar Români în ziua de maiu 1 pun armin-deni înaintea caselor. Romanii aveau în onōrea lui Joe sârbătōrile holdelor, ca grindina să nu le bată; întocmai și Români sârbăzează Joile dintre Paști și Rusalii ca piētra să nu le strice holdele. La 24 iunie Romanii aveau sârbătōrea Norocului; iar Români tot în ziua aceea fac cununi de flori de Sânzienne, le aruncă pe acoperișul caselor, cređînd că acela e norocos a cărui cunună remăne sus, și nenorocos a cărui cade jos. Romanii strigau în joc, Români asemenea; Romanii duceau cu stēg mirēsa acasă la casa mirelui, întocmai ca Români în ziua de astăzi. Romanii puneau în mână mortului un ban și rudele îl petreceau cu capul gol și făceau ospēțul mortului, chiar ca și ađi Români.

Înșirînd aceste, Cichindeal constată că sūntem stră-nepoții Romanilor, dar dîce că totuș n'ar trebui să păstrăm tōte datinele, căci multe sūnt contrare religiu-nei creștine și umplu tōră viața Romanului cu vră-jituri.

Admit că scopul lui va fi fost a șterge din superstițiunile poporului, dar nu încapă îndoielă că s'a servit bucuros de aceste comparațiuni, căci prin ele afirmă latinitatea elementului românesc.

Intrégă lucrarea, în teost și printre rënduri, are o vedită tendință d'a deșteptă poporul român, d'a-l incuragiă și de-al indemnă la lucru și de a inspiră tuturor incredere și tărie în vitalitatea nêmului român.

O lectură acêta, care pe vremile acele, la 1802, a trebuit să fie cetită cu multă plăcere și de sigur a avut un succes mare!

Altă lucrare a sa a fost volumul intitulat »*Adunare de lucruri moralicesci*«. publicat la anul 1808 în Buda, dedicat lui Grigore Obradovici, directorul reg. al școlilor din districtul Timișorii, nepotul de frate al lui Dositei Obradovici, după care a tradus și acêstă lucrare.

În dedicația sa, Cichindeal aduce laude mari directorului școlar Grigore Obradovici, „cărui s'a împlinit pofta lui cea mai ferbinte a se mai adaoge câmpul activității cătră dilecta nația sa românească“, ceea ce ar însemnă că și Obradovici a fost român.

După dedicația plină de sentimente naționale și semnată numai cu numele „Cichindeal“, urmază o „Înainte cuvântare“, care de sigur e tradusă, și apoi un capitol intitulat „Cătră cetitori“, care este scris de Cichindeal și în care face elogiul lui Dositei Obradovici, mulțămînd în sfêrșit lui Christofor Duca, neguțator în Grabaț, care a plătit cheltuelile tiparului.

Cartea se împarte în următoarele capitole: Pentru dragostea cătră învățatură; Pentru chilina istoriei pe scurt; Pentru lucrurile de mai multe feluri sêu specii; Ibdala și Balsora, o istorie prețioasă; O păreche de păpuși sêu călcioni; Pentru modru cu mare folos a cetii; Pentru prieteni și prieteșug.

Cuprinsul este o culegere de felurite învățături și istoriore instructive. De astă dată Cichindeal a rămas mai mult traduceter decât localisator, căci afară de unele alușuni n'a prea făcut aplicațiuni la Români.

Volumul are 104 pagine în 8° și se încheie cu acêstă însemnare: „Sfêrșitul părții întîiu“. Nu șciu, decă a apărut partea a doua.

Încât pentru limbă, aici nu s'a mai ținut de principiul enunțat în prefața primei sale lucrări. A introdus o mulțime de neologisme, care schimosesc limba-i de mai înainte. Astfel găsim între altele și următoarele vorbe pe cari nu le vedem în scrierea sa primă: honorată, patrie, public, comun, informație, activitate, dilectă, abusuri, realitate, libertate, manuducere, satisfacție, esemplu, neglect, dedicație, onestate, magnimitatul, natural, ba într'un loc (pag. 47) serie homotemperat sêu omul cu măsură etc. Și latinisază forma esteriôră a unor cuvinte, ca „pone“ în loc de pune, „bon“ în loc de bun, „dopă“ în loc de după, „nome“ în loc de nume, „spone“ în loc de spune, etc.

O lucrare mai importantă a sa este „Epitumul sêu Scurte arêtări pentru sfânta biserică, pentru vestmintele ei și pentru Dumneđeasca Liturghie, care se sêvêrșește într'ênsa. Așîdere și pentru preotul și slugitorul lui Dumneđu. Prin scurte întrebări și rêsponsuri, de folos și de trebuințe slugitorilor de cele sfinte, preoților și diaconilor, și tuturor celor ce gîndesc aceste deregătorii pre sine a luă. Prin părintele Cichindeal parocul Becîcherecului mic traduse. În Buda, la crêșca tipografie a Universității ungurești. 1808“.

Cartea are 80 de pagine în 8° și e dedicată episcopului Ștefan Avacumovici din Timișora, pe care îl numește „patron“ și „făcêtor de bine“ al seu. Acêsta a fost la 1808; dar mai târziu — precum vêdurăm —

patronul și bine-făcêtorul acesta a devenit cel mai aprig prigonitor al lui.

Urmază apoi o „Înainte cuvântare“, probabil prelucrată după Obradovici, ce lămurește trebuința acestei lucrări, care prin întrebări și rêsponsuri scurte arată ce este biserică și ce putere și însemnătate are liturghia sêvêrșită într'ênsa. Spune că preoțimea n'are încă cunoșcință despre mărturisirea creștinescă, de ôre ce, afară de catechism, până acum nu s'au publicat în limba română cărți despre luminarea rënduei preoțești. „E vremea odată, pentru Dumneđu, esclamă el, să deschidem ochii minții și ai inimei nôtre! Să nu rămână totdeauna numai la catechism și la povățuirea cu mîna, căci pân' atunci nu se vor întinde cu vêrsta mai departe“.

Cărțile cele mai trebuincioase celor ce se gătesc pentru rënduêla preoțească, după vederile sale, sînt: „Dogmaticesca Teologie“ sêu Cuvântarea de Dumneđu a pravoslavniciei mărturisiri a Rêsăritului; „Păstorêșca Teologie“ sêu Învêțatură pentru datorii preoțești; „Istoria Bisericescă“ sêu Povești a Bisericii de mărturisirea Rêsăritului.

Și declară că, îndată ce se vor arêta atâția preoți doritori de a avê în limba română, ca să se potă da la tipar, le vor putê avê.

Din acêstă declarațiune a lui Cichindeal, biografia lui de până acum face concludsiunea că operele înșirate au și fost gata; dar din cuvintele acele încă nu se lămurește cesiunea decă le-a și scris, ori că le-ar fi lucrat numai după ce le-ar fi cerut un număr indestulător de preoți.

Apoi adaugă că mai trebuiesc următoarele lucrări: Tâlcul faptelor Apostolilor, Măestria în cuvênrarea minții sêu Filosofia, adică reguli a șei bine judecă și drept a gîndi, Istoria firêșcă, Homulia, Canónele sobórelor a totă lumea.

În sfêrșit face un apel la preoțime și spune că nu este de ajuns ca preoții să se arate lumii numai cu vestmintele și cu numele; nu este destul să sêvêrșească liturghia numai prin îmbrăcare și desbrăcare, prin dîcirea evangheliilor, deschiderea și închiderea dverilor, eșirea la ômeni, arêtarea și intrarea în altar și prin alte ceremonii, neșciind ce însemnază și pentru ce se fac și — ceea ce e de jale vrednic — a lăsă sfânta liturghie fără de predicăție, căci liturghia fără învățatură este ca mîncarea fără sare.

Și încheie, indemnând preoții să țină cu ocașunea liturghiei și cuvêntări.

Lucrarea acêta, tipărită asemenea cu cheltuiêla neguțatorului Christofor Duca din Grabaț, are trei părți: Partea primă e intitulată „Pentru domneđeeca Biserică și sântele vase și pentru veșmintele ei;“ partea a doua „Pentru domneđeesca liturghia“; partea a treia „Pentru preot“.

Cuprinsul se indică prin titlul lung pe care-l reproduserăm mai sus. Este un fel de catechism în întrebări și rêsponsuri relative la biserică și la serviciul dumneđeesc ce au să facă preoții.

Limba e și mai mestecată cu neologisme decât în scrierea precedentă. Acî găsim cuvinte ca: grație, traducție, lingvă, grațitudine, eualitet, protecție, sanctă, experiență, predicăție, natură, sanctificație, proprietate, circumstanții, cause etc. Dar trebuie să constatăm că vorbele acestea obvin mai cu sêmă în prefață, par că altul ar fi scris acêsta și nu aceeaș mână care a tradus Epitumul. Forma latinisătore inse apare atât acolo, cât și aicea; astfel cetim Dumneđu, conoscut, potință,

Printre secară.

pote, potem, sont, formos, bonitate, coprinde, respond, ba până și „nigre“ in loc de „negre“.

A patra publicațiune literară nu poartă semnătura lui in frontispiciu, dar acrosticonul de pe pagina 42 arată că autorul este Cichindeal.

Titlul acestei broșurele de 62 pag. in 8° este următorul: „Arătare despre starea acestor noue introduse școlaticești Instituturi ale nației românești, sârbesci și grecesci. In Buda, cu tiparul crăescii tipografii a Universității unguerești din Peșta, 1813“.

Ea cuprinde istoricul înființării școlilor pedagogice pentru Greci la Peșta, pentru Sârbi la St. Andrei și pentru Români la Arad, ocupându-se in deosebi de acesta din urmă, de care m'am servit și eu mult la scrierea acestor schițe.

La sfârșit se află câteva versuri. Primul este adresat protopresbiterilor. Al doilea e dedicat Impăratului Francisc I, făcându-i elogii pentru măsurile luate in interesul instrucțiunii populare române și acuzând pe cei ce avuseră menirea să facă acesta, inse:

De aceste tôte
Puțin s'au grigit ei fôrte;
Numai carnea, laptele au mâncat,
Pentru turmă nimic n'au lucrat!

Și se incheie printr'un epilog intitulat: „Iubiților cititori“, invitându-i a contribui pentru școala de la Arad, dîcînd: „Care cunoșce cum se cade starea noastră, imi va da drept, că șortea noastră e ticălôsă, așă căl nu cutezăm să spunem tot necasul nostru la nimeni, las să mărturisescă lacrămile și suspinările starea noastră!“

Ceea-ce priveșce limba, acéstă lucrare, singura scriere cu totul originală a lui Cichindeal, iarăș e mai curat scrisă româneșce. Se pare că incercarea lui de purificare radicală din cele doue scrieri precedente, n'a fost bine primită din partea publicului cititor, de aceea s'a întors la „limba de obște“ de mai nainte.

(Va urmă.)

IOSIF VULCAN.

Cugetări.

Cel mai bun mijloc ca să pedepșeci pe un ingrat, e să-i faci din nou bine.

*

Nici publicului nu-i place, când îi spui adevărul, precum nu le place nici prinților, popórelor și femeilor.

*

Serie, dar serie pentru cine te înțelege; nu scorbî idea ca să triumfe interesul.

*

Romanul semănă cu o călătorie făcută cu diligența, iar drama cu o călătorie făcută cu trenul accelerat.

*

Cine nu crede in necunoscut, nu crede nici in șorte.

*

Un autor șcie, de obicei, ceea ce a voit să scrie; dar, uneori, ceea ce a scris intr'adevăr.

*

Adevăratele drame ale inimei n'au evenimente.

E t ó m n ă .

Etómna

Legănate cad frunzele pe rînd
In codrul ce suspină — cărările roșind;
Și 'n frémêt, rămurele uscate pică, pică
Troiene . . . iar pe vînturi, in stoluri se ridică
Mișcând incet din aripi, in sbor ușor și lin,
Tomnatici paseri peste șiréguri de arin;
Și țipă, țipă pline de jale și s'ingheri:
Căci glasul lor e plânsul frumoșei primăveri!
Și flutură prin aer lungi fire arginții
De țesături maestre: păinginișe mii;
Iar peste lumea 'ntrégă incet-incet coboră
Singurătatea rece, cu 'ntréga ei povoră.
Și nu mai sună câmpul de farmecul cântării,
Nici trișca nu s'aude doinînd in faptul sêrii,
Și nice cu echoul mai mult nu se ingănă
Ca 'n serile de vēră — dulăii de la stână!
Acelea vremuri mândre, cu farmecul de-atunci
Ce isvoriă din șopte de codri și de lunci,
Cum au trecut de-arîndul . . . cum nu mai sînt acum . . .
Și neintorsă-i calea bătutului lor drum!

Iar' pe ruina vremii ce astăzi nu mai este
Pustiu-și tórce firul din trista lui poveste!
Icóna morții creșce — și in a ei hotare
Cuprinde tot intinsul, din zare până 'n zare —
Căci, ah! in chipul firii e un suris amar!
Atăta jale 'n frunza uscată de stejar

Și eu ascult cum geme pămîntu 'n agonie,
Iar mórtea lui imi pare că și-a mea o să fie.
Simt greul cum m'apăsă, și cum îmbetrînesc,
Pe când atâtea gânduri in minte-mi se cruceșc . . .
----- Și me trezesc din visuri abiă-abiă târziu . . .
Ah! vîntul suflă rece . . . e tómnă și — pustiu!

ENE A P. BOTA.

Paserile noastre cîntărețe.

IV

Mierla (Turdus merula séu Merula vulgaris) die Amsel. Familia mierlelor este de-aseenea numărôsă Nainte de ce vom vorbi despre mierla noastră vulgară, inșirăm aici următoarele: *Mierla de vînațuri*, (Turdus vinetorum) din Weindrossel; *mierla de junepăr*, (Turdus juniperorum,) Wachholderdrossel; *mierla musicală*, (Turdus musicus,) die Singdrossel și *mierla gulerată*, (Turdus torquatus,) die Ringdrossel. A doua, a treia și a patra din paserile aceste cercetéză și șesul primăvera și tómnă, pe când se còce socul, remăind pe la noi mai multe șeptemăni.

Tòte mierlele aceste sînt cîntăreți de frunte ai regiunilor respective, prin cari își petrec primăvera și vēră. Glasurile lor sînt fôrte puternice și cîntarea intensivă și des repetită.

Mai rar se rătăceșce pe la șes mierla gulerată. Colórea ei e nêgră surie, avînd între bîrbie și piept un guler alb, carele se hotăreșce cu céla sa cea nêgră. Eu am vîdut-o de doue ori prin Sucévă in număr considerabil și anume odată tómnă prin septembrie și odată primăvera după niște omete grele. Mierla gule-

rată este un cântăreț tot atât de escelent, ca și familiantele sale. Traiul ei se mărginește mai mult la munții cei înalți coperiți cu brazi, moliși, pini, juneperi etc.

Acuma întorcându-ne la mierla noastră vulgară, observăm pe scurt, că vereză și prin munți și prin codrii de la țără; iarna o petrece inse la desimele de brădet de prin munți. Inse primăvera pe la începutul lui aprilie e plin șesul acuma de ele. Mierla noastră clocește și prin grădinele de prin orașe. Faptul acesta inse rămâne totdeauna primejdios pentru dânsa, fiind că mișcându-se cea mai mare parte la pământ este espusă atât ea, cât și puii ei la atacul măștelor. Și șoimii o persecută primăvera prin grădini cu multă stăruință. Numai desimele codrilor le ofer destulă siguranță. Sesonul concertelor de primăveră putem dice că-l deschide ea cel puțin prin codrii de la țără.

Să-i cântăm și noi așă:

Zăpada se vede ici colo încă bine,
Căci mart stăpânește pe văi și coline.
De-abiă se cutéză păstoriu 'nrgiat
Să iasă cu turma la colț la suhat.

O ciurdă de grauri se mișcă mahnită,
Ciupind după hrană pe-o costă sorită,
Iar riul din vale s'aude șoptind
Cu voi codobaturi, ce-acum ați venit.

Nu 'ntimpină ochiul nici flori, nici verdéță
Pe pașiși intinse, pe 'ntinse fênațe;
Rêcorile țilei, recéla de seri,
Mărescu-se nôptea sub umedul cer.

Tu mierlă, cu glasu-ți ești singură, care
Alungi de prin codru tăcuta 'nristare,
Alungi-o din crânguri, ori unde-o găsești,
Și noue din inimi ni-o scoți, ni-o gonești.

La viul teu șuer deștéptă-se firea,
Isvoru-și mărește de-acuma șoptirea,
Și presuri și cintiți cu glas te 'nșoțesc
Și timpuri mai bune prin vers ne vestesc.

De-aceea păstorul de tine viséză,
Plugarul dorește, să vii, să te vedă,
Mărește-te codrul cu 'ntregu-și alaiu,
Când fața-și imbracă cu farmec din raiu.

Sturđul (*Sturnus vulgaris*.) der Star. Multe soiuri cuprinde 'n sine și familia sturnidelor. Prin regiunile nôstre sânt cunoscute cu deosebire doué și anume sturđul și graurul; prin ce se deosebesc aceste doué soiuri, nu șciu de sigur. Sturđul vulgar ne este mai bine cunoscut decât graurul. Numele acestor doué se și schimbă fôrte adese. așă că graur și sturđ trec de-aceeaș pasere. Graurul, pare-mi-se, este turdus unicolor, der Einfarbstar.

Sturđul nostru vulgar este acea pasere, ce ni se infățisză primăvera deja pe la începutul lui martie in cete de câte cel puțin 20, 30 la număr. Ei cercetéză in timpul acesta locurile espuse la sóre, se apropie cu plăcere de turmele de oi și de alte vite, căutând nutreț. Ei sânt drăgălași cântăreți veseli, căroră le place cântecul pôte mai mult decât ori căror altor paseri cântărețe. Mai că orice cântec de pasere mare séu mică, din câte se aud pe la noi, se imiteză de cătră

sturđi in melodiile sale pline de pasiuni și de capricii.

Primăvera înainte de cuibărit cântă sturđii in companie stând pe ramurile cele mai înalte ale arborilor. După ce au început a cloci, cântă fiecare bărbătuș in apropierea cuibului soției sale. Tôtă regiunea exhală de puternicele sale accente. In codrul de munte al mânăstirii Sucevița ascultai cândva ore întregi, cum se 'ntrecea in cântec un șturđ și c'o mierlă. Cântecul mierlei e mai puțin variu și-i trăgănat in tonurile sale fluerătóre, putem dice serbătorești. Sturđul din contră e măestrul sutelor de acorde vii și pasionate, precum e și firea lui iute și flexibilă, putem dice neastempérat. Décă ar fi fost vorbă, de a alege între sturđ și mierlă, eu, care nu sânt musical școlit, mai că-i dam sturđului preferință.

Fie serbătorit și acest copil desmierdat al codrilor prin cuvintele următóre:

Sturđul nostru.

Te cunosc bine, scumpe măestre,
De când ființa-mi prin lumi câmpestre
Se pre'mblă 'n urma blândilor miei,
Inholbând ochii la curcubeii.

De și crud încă eram pe lume,
Ve iubiam glasul și-al vostru nume
Și jocul vostru ne-astempérat
Și sborul vostru cel legănat.

Pe sub pădure la mândrul sóre
Ciupiați voi colțul de erbi amare,
Și-apoi prin arbori ve rădăcați
Și lumii fala v'o fluerăți.

Prin dulci accente de farmec pline
Făceți să-și uite lunca de sine,
Codrul să-și uite lungul seu dor,
Să-și uite câmpii de somnul lor.

Părea că totu-i o veselie:
Crângul cel verde, dalba câmpie,
Cerule de-asupra, sórele 'n cer,
Părea că 'nnôtă 'n lungi desfătări.

Iată scump meșter de-acorde-alese,
Pentru ce lumea mi te 'nțelese,
Pentru ce-admiră ființa ta
Și 'n dor aștéptă, spre-a te-ascultă.

V. BUMBAC.

Proverbe.

Delicateța femeii este cel mai puternic frêu al grosolăniei bărbatului. (Francez.)

Nu e surd mai mare decât cel care nu vré să audă. (Francez.)

Cu o flóre nu se face véră. (Românesc.)

Cine e bun fiu, e tată bun, prieten și bun cetățean. (Chinezesc.)

Cine dă cu sabia, de sabie móre. (Evreesc.)

Măgarul lui Buridan.

Comedie într'un act de *Scribe*.

(Urmare.)

Paimpol. Tocmai acum m'am despărțit de el... viu de la ateliere. Și el mi a ținut: „Nu pot să-ți respund în acest moment, pentru că am aci un membru din familia mea pe care trebuie să-l consult mai înainte de toate...”

D'Anceis. Ce spui?

Paimpol. „Și după răspunsul lui, va trebui să modelez pe al meu”. (*Cu căldură.*) Ei bine, scumpul meu camarad, fiind că tu ai o așa influență pe lângă dânsul, vin să te rog în numele vechei noastre amicitii...

Paimpol. E încântătoare!

D'Anceis (mirat.) Cum! și caracterul seu...

Paimpol. Iubitor, blând, grațios, spiritual!...

D'Anceis (supărat.) Ei bine, pentru ce dar ați diminut...

Paimpol. Me temeam ca nu cumva să fii un pre-tendent! me temeam de stéua ta! și la resboiu ca la resboiu... fiecare pentru sine, și Dzeu pentru toți!.. privește-o... vine pe colo... (*Merge la ferăsta din stânga.*)

D'Anceis (privind de departe.) Ai dreptate! frumos corp! talie încântătoare... (*recunoscând-o.*) Ah!

Paimpol. Ei bine? ce ții tu?

D'Anceis (fără a-l ascultă, merge la dreapta.) Ce întemplantare! Și cele două scrisori!... O măgar al lui Buridan!...

Paimpol. Iar această comparație?!...

D'Anceis. De asta dată nu ți se aplică ție... (*Vre să iesă, dar se oprește de odată vădând că Ortansa intră.*)

Scena XV.

Ortansa, D'Anceis, Paimpol.

Ortansa. Nu cumva prezența mea te pune pe fugă, vere?

D'Anceis (tulburat.) Ați pute să credeți, dșoră... voi să țic: verișoră... eu, care fără să te cunosc, verișoră, aș fi dat totul din lume, pentru speranța numai de a fi în vr'o legătură de familie... ce eram departe de a bănuî chiar...

Paimpol. Ce? într'adevăr că nici nu ve cunoșteați?

D'Anceis. Se 'nțelege că nu.

Ortansa. Vărul meu a spus adevărul. (*Sede la stânga și-și ie lucrul.*)

D'Anceis. Și pentru asta voi fi cel mai norocit de a-i face cunoștința și...

Paimpol (incet.) Și a-i vorbi în favoarea mea.

D'Anceis. Tocmai așa. (*Incet.*) Cu o condiție: alergică în grabă! iute! găsește pe grădinărița cea mică, pe care am trimis-o la atelier. (*Privind pe ușa de sticlă.*) Uite-o, încă n'a plecat... o văd în capetul alici... spune-i să nu facă ceea ce i-am ținut să facă; și să-mi aducă înderēt ceea ce i-am dat să ducă...

Paimpol. Dar nu înțeleg...

D'Anceis. Nu-i de nevoie... plécă, nu perde nici o clipă...

Paimpol. Curioși omeni mai sânt și în familia această! și grăbiți-s! (*Ese.*)

Scena XVI.

D'Anceis (apropiindu-se de Ortansa) Ah! câtă dreptate aveam de a crede în stéua mea! furtuna ce m'a surprins eră prevestirea unui timp strălucitor, și drumul, pe care m'am rătăcit, me conduse pe calea cea bună.

Ortansa. În sinul familiei...

D'Anceis. Da, domnișoră.

Ortansa. Mai adiniorea îmi țiceai: verișoră!

D'Anceis. Decă-mi invoiești...

Ortansa. N'ai merită... căci în acel bal, unde hasardul ne-a pus pe unul în fața altuia, să nu cunoști, să nu ghicești o amică din copilărie, o soră!... Asta e foarte reu, dle, căci trecutul e atât de...

D'Anceis (privind-o.) Și prezentul atât de frumos! Vădând astă încântătoare fetiță, așa de veselă, așa de seducătoare, care tulbură și ameziă rațiunea mea... n'am avut în acele momente, o mărturisesc, nici un sentiment de văr!...

Ortansa. Nici un sentiment de văr?

D'Anceis (cu amar.) Eră ceva mai mult!

Ortansa (sculându-se și trecând la dreapta.) Cu atât mai reu, dle! căci n'aș puté ascultă decăt... apropo! am aflat prin dl de Paimpol cine ești; dar tatăl meu, de sigur că nu știe...

D'Anceis (repede.) Din contră; o știe, verișoră! o știe, și însuș mi-a oferit ospitalitate, și ceva mai mult încă.

Ortansa. Ce anume...

D'Anceis (reluându-se.) Un prând! un prând strălucit!

Ortansa. Cum se pôte! Cu atât mai bine, de ore ce, tatăl meu, astăzi diminueță chiar, eră foarte puțin dispus când vorbiam de dta...

D'Anceis. Vorbiați de mine?...

Ortansa. Se 'nțelege, dle! mi se pare că e datorria noastră, a femeilor, de a predică pacea, concordia și unirea în familii.

D'Anceis (cu căldură.) Ai dreptate! m'am gândit în totdeauna, și acum mai mult decăt ori când, că nimic nu pôte fi mai absurd și mai nedrept decăt urele între familii. — Ș-apoi, decă rudeniile cele bătrâne se pizmuesc, asta nu e un cuvânt ca fiii, și mai ales verișorii, să fie și ei certați; de aceea îmi esplic foarte lămurit cum Romeo și Julieta...

D'Anceis. Ba da, verișoră; mai ales când sânt alte resone foarte puternice! întâliri ce nu se mai pot uită! un dans! o convorbire gingașă cu o persónă a cărei grații ț-au răpit inima, a cărei suris te-a fermecat! a cărei suris te-a sedus! a cărei amintire în sfârșit nu te mai părăsește, din contră, te protegéză, și pășește înainte-ți în viață, ca un călăuz seu ca o stea conducătoare! (*Arată cerul.*)

Ortansa (suridénd.) Vere, vorbiai cu mult mai înțelepțește în bal, și te cred mult mai tare în vals decăt în astronomie. (*Imiteză gestul lui D'Anceis.*)

(Va urmă.)

N. A. BOGDAN

Iubirea e ca o bôlă lipicioasă; cu cât te ferești mai mult, cu atâta ești mai espus.

*

A muri nu e nimic, dar a muri pentru o idee a cărei respălărire nu e din această lume, o sufletul meu, ce manifestație sublimă despre nemurirea ta!

Gărgăuni.

Cum vine toamna, m'apucă frigurile. Dar ce friguri!... Friguri cu tremuriciu, nu altceva!... Dărdăiesc din toate mădulele ca de gerul Bobotezii!... Îmi clănțănă dinții în gură și gionótele par că fug de sub mine d'atâta frig!...

Și șciți de ce toate astea?...

Nimic mai ușor de răspuns!... Și, uite, că și răspunđ...

Pentru că, îndată ce-și arată toamna mutra își arată și rēcórea vârful nasului...

Tot n'ați înțeles?... Tri!... Da grei mai sunteți de cap...

Scurt și lămurit... Iacă să n'țelegi...

Pentru că în totdeauna toamna m'apucă fără... *pardesiu*...

Acum ați înțeles, nu e așa?

Îmi pare bine. me bucur și me... și me scutur... de frig, nu d'altceva...

Așa, frate!... Uite doueđeci de ani de când m'apucă toamna fără *pardesiu*...

Nu e primăveră, lăsată de la Dđeu, în care să nu cumpăr unul și nu e nici toamnă, lăsată de la Dđeu, în care să n'am nici unul!... Ce-o fi asta pe capul meu, đeu, nu șciu!... Dar m'am luat de gânduri și témă mi e c'o să-mi fac séma singur aruncându-me d'a drept la... palton...

Da, la palton!... Pentru că, orórea ororilor, nici anul ęsta n'am *pardesiu* și tremur al dracului!...

Păi, vorbind dreptul, nu sânt de loc de vină că n'am nici odată *pardesiu* toamna... Nu, đeu, nu sânt de vină...

De vină sânt afurșii de *telali*... Ei și numai ei, luă-i-ar ciuma și holera... Ca să scap odată de dęșii!...

Te n'emeresc, dle, tamam la *pont*... Șcii, atunci când dă căldurile și ești *nuft* în buzunar...

Numai ce-i auđi strigând, trecędu-ți pe la pórtă:

— Haini vechi!... Lucruri vechi!...

Și inima ți se face cât un purice și nu șciu ce te mboldește de ieși în pórtă și strigi:

— Jupáne!... Jupáne!...

Și jupánul vine... Ia *pardesiu*!... Îl întóree și-l suceșce... Îl purică prin toate părțile... Socoteșce prin buzunare și dă din cap mereu, mormăind ceva din gură...

Iar tu đici:

— Ce tot dai din cap, jupáne, *pardesiu* e nou. L'am luat acum o lună...

— Da dă luni!... Chiptușali rupti... La coti ros... Bumbi lipseșce... Ce nou?... *Pardesiu* asti nou?... Ce tot spui dumnita?... Mie-mi spui?...

Đeu, îți vine să-l cârpești, auđindu-l spuiđ așa ceva!...

Dar te stăpánești... Pentru că ți-e... sete, séu pentru că așteptă dama de *pică*... Șcii aia care ți-a dat un *rendez-vous* diseră și de la care nu poți să lipsești...

Și đici:

— Așa, cum e, il iei, jupáne?

— Iei!... Chit cei?...

— Doi poli...

Nici n'ai sfērșit vorba bine, că jupánul nostru ți-a dat *pardesiu* și s'a ndreptat spre pórtă đicęnd:

— Doi poli!... Chimpiri unul nou...

— Dar am dat pe el 80 de lei... Și e nou-nouđ...

Géba, inse!... Nici nu vrea să te auđă...

Desnăđajduit că plęcă, te ții după el cu *pardesiu* în mână și-l întrebii mereu:

— Dar cât dai, jupáne...

— Dece lei... Atita faci, atita dai...

— Dar, jupáne...

— Dachi puftești...

Și am ajuns în pórtă... Și aci începe tocméla: „Mai dă, jupáne!...” „Mai lasă chicóne!” ban cu ban, până ce đici: „Bogdaproste!” dęc'ai pus mână p'o bu-mașcă de doueđeci...

Și uite, d'asta n'am nici odată *pardesiu* toamna!...

Ba, uite, într'o toamnă, erá cât p'aci să am un *pardesiu*, remas de cu primăveră...

Asta ar fi fost o minune, nu e așa?...

Ei, uite, minunea asta nu s'a întęmplat...

Nu, pentru că a fost o dandana la mijloc... O dandană care o să ve facă să rideți...

Sânt d'atuncia de ce ani... Mi-aduc aminte ca acum... Eram tiněr cilibiu și me purtam galant ne-voie mare...

Pe vremea aceea eram amoresat la tórtă și-mi intraseră în cap gărgăunii de insurătóre...

Erá cât p'aci să fac prostia asta, dęcă nu se întęmplă un pocionog...

Da, un pocionog care m'a costat bunătate de *pardesiu* și... o să vedeți mai pe urmă...

Elena, — să-i spui numele că e măritată acum, — o prietenă bună a surorei mele, la care ne duceam și care venia la noi în vizită, — me bágase în draci, nu altceva. O adoram, pe onórea mea... Și îi jurasem că mort-copt, o s'o iau de nevéstă...

Atâta trebuie ca și fata nóstră să ia foc... Și pe urmă ține-te pírleo, dragoste la tórtă...

Scrisori inflăcárate, stringeri de mână, călcături de picior pe sub mėsă și alte câte mofturi pe cari numai dragostea șcie să le născocescă...

Tóte bune pân' aci... Dar numai una nu erá bună de loc... Conu Nicu, tatăl Elenei, erá un om ursuz și posac, care trebuia luat cu binișorul și cu in-deletele ca să ajungem la scop...

Ș-așá și făceam... Umblam pe lângă el ca mă-țele, făcędu-i toate gusturile...

Elena îi cantă la piano tot ce-i plăcea și eu jucam cu el *picet* lăsându-l în totdeauna să me bată... Pentru că se supără foc când erá bătut și trântia căr-țile cât colo de necas dęcă vedea că iau și eu o partidă...

Daravera asta durase tótă véra și acum intrasem în toamnă când trebuia să ia sfērșit, precum a și luat!...

În séra aceea, eram pofțit la conu Nicu la mėsă... Erá o vreme a dracului... Plouă cu bășici și un vęnt să te taie...

Îmi luai *pardesiu* și plecai... Cum v'am spus, în primăveră ce trecuse nu-l vęndusem... Și asta de frica Elenei cu care fusesem când îl cumpérasem și care și-ar fi bătut joc de mine dęcă l'aș fi vęndut... Și iată-me la conu Nicu... Îmi lăsai *pardesiu*,

umbrela și pălăria în sală și intrai în salon din care trecurăm cu toții în sufragerie . . .

La început măsă se petrecu în tihnă . . . Apoi vinul, stomacul mulțumit, ne descleşță fălcile și ne deslegă limba . . .

Vinul, și mai cu seamă ochii cei drăcoși ai Elenei, care sta în fața mea, lângă ta-seu, me îmbetară cum se cade . . . Și în beția mea începui să-mi arăt manifestările mele de dragoste . . .

Incet-încetșor, întinsei piciorul pe sub măsă, cătai piciorul Elenei și apăsai . . .

Of! . . . Ce apăsătură! . . . Ca un răget ca de leu răsună de-odat și eu primii o palmă care me răsturnă și pe mine și măsă cu tot ce eră pe dânsa . . .

Până să me desmeticesc, să ies de sub măsă și s'o șterg pe ușe, mai primii un picior care me trimise cu nasul drept în noroiul din curte . . .

Înțelegeți că am dat dracului și pardesiu și umbrelă și tot și am șters-o spre casă unde am ajuns leórcă de plóie și rebegit de vântul înghețat . . .

Și tóte astea din pricină că, în dârdora dragostei mele, în loc să calc pe Elena pe picior, călcasem pe bătătura lui ta-seu care suferia grozaz de bóla asta . . .

Conu Nicu n'a avut nici atâta gentileță să-mi trimetă măcar pardesiul . . .

Și iată de ce și în tóamna aceea am rămas fără pardesiu, cum sânt ș-acum.

MARION.

Ilustrațiunile din nr. acesta.

Pietro Mascagni. În isroria artei musicale este fenomenal succesul tinerului compositor italian Pietro Mascagni. În etate de 30 ani, dânsul are deja un nume nemuritor. Acest succes s'a produs prin opera „Cavaleria Rusticana“, care desconsiderând vechile tradițiuni, a introdus o reformă radicală și formeză o școlă nouă, care a fost mult imitată de alți compozitori. Dânsul de atunci a scris și alte opere, însele nici una n'a mai avut succesul primei sale lucrări.

Printre secară. Véra frumósă a trecut de mult și n'a mai rămas decât amintirea ei. Acesta póte fi de multe feluri, căci altfel își reamintesc economii și altfel ómenii impresiunilor. Aceia decă ved o holdă frumósă, își fac calculi despre profitul ce pot avé; iar aceștia se desfetéază în frumusețile naturii. O plimbare printre secară! Ce impresiuni și ce suveniri! Pictorul ilustrațiunii ș-a revocat în memorie astfel de amintiri, când a schițat această ilustrațiune.

LITERATURĂ și ARTE.

Șciri literare și artistice. Dl. B. P. Hașdeu a scos de sub tipar la București a patra edițiune din „Răsvan și Vidra“ poemă dramatică, în cinci cânturi, cu o introducere de P. B. Carp. — Dl. A. Djuvara a publicat tot acolo lucrarea sa intitulată: „Românii și Ungurii“ lupta naționalităților. — Dl. G. Ionescu-Gion lucréză la „Istoria orașului București“, care va apăre peste un an. — *Istoricului N. Bălcescu* i se va ridică un bust în București. — „*Mincinosul*“ comedie de P.

Corneille a apărut la București în traducere făcută în versuri de dl. N. Țincu. — *Schițele umoristice* ale colaboratorului nostru D. Teleor din București au fost primite cu multă căldură; pân' acum au trecut 5000 de exemplare.

Priveliști din viață. Cunoscutul scriitor din România, dl. Traian Demetrescu a publicat în Craiova în editura librăriei Ralian și Ignat Samitca un volum de nuvele mici sub titlul: „Priveliști din viață“. Autorul care are un bun nume în literatură, a presintat și de asta-dată o lucrare vrednică de citit. Povestirile sale scurte arată mult spirit de observațiune, care se infățoșeză mai cu seamă în studiarea caracterelor. Aceste sânt luate din viața de tóte zilele, din mediul social în care trăește și scriitorul. Dânsul ne zugrăvește lumea pe care o cunoște, de aceea și figurile sale sânt reușite. Ferite de naturalismul esagerat și murdar, aceste schițe, din care reproducem una în nr. de acum al foii nóstre, pot fi citite cu plăcere și de femei. Volumul e decorat cu portretul autorului și costă 2 lei 50 bani. De vândare în Craiova, la editorii numiți, cari desvóltă zel mare pentru respândirea literaturii române.

O nouă scriere de profesorul Weigand. Distinsul profesor de la universitatea din Lipsca, dl. dr. Weigand, care în véra trecută făcuse studii limbistice în Banat, a publicat în limba germană al doile raport anual despre seminariul românesc din Lipsca. Acest raport are estensiune de 200 pagini și conține un studiu amenunțit al dialectului macedo-român.

Călındare pe anul 1896. Zilele trecute am primit următoarele călındare apărute pentru anul 1896, pe care le anunțăm în ordinea în care le-am primit la redacție:

„*Amicul Poporului*“, călındar pe anul visect 1896, anul XXXVI, întocmit de Gr. Sima al lui Ión, cu numeroase ilustrațiuni. Sibíu, tiparul și editura lui W. Krafft. Drept supliment are o ilustrațiune drăgălașă, o scenă de copii, cari se jócă în pat. În partea literară: se află portetul și biografia arhiducelui Albrecht și al lui Andrei Mureșianu, povestiri populare de redactorul călındarului, și de Radulescu-Niger; poesii de Mihaiu Gregoriadi Bonachi, Ronetti Roman, I. N. Roman și doine populare. Prețul 40 cr.

„*Posnașul*“ călındar umoristic pe anul 1896. Sibíu, tiparul și editura lui W. Krafft. În anunțul seu, editorul díce: „Am cređut imperativ necesar a oferí Prea On. public cetitor român un călındar ilustrat de cuprins pur hazlíu și fin satiric, redactat în stil modern și n'am cruțat nici un sacrificiu, ca să umplu o lacună prea simțită în literatura română. Între glume alese, traduse séu localitate din limbi străine, am intercalat bune originale, ținând mai ales să popularizez materii din cei mai renumiți scriitori umoristici români. Evitând conștiințos lucruri pornografice și glume brute, sper, că noul meu călındar va găsi o bună primire la familiile române“. Prețul 36 cr.

„*Calendarul Aurorei*“ pe anul visect 1896, cu ilustrațiuni, a eșit la Gherla în editura tipografiei „Aurora“ A. Todoran. În frunte publică portretul Esc. Sale arhiepiscopului și mitropolitului dr. Victor Mihályi de Apșa; iar în partea literară se află și alte ilustrațiuni. Ca lecture literare se oferă lucrări de Antoniu Popp, A. Naum, G. Simu, Ioan Sonea, G. Coșbuc. Prețul 30 cr., trimis pe poștă 35 cr.

„*Calendarul*“ pe anul de la Christos 1896, anul XVII, editat de tipografia diecesei gr. or. române a Aradului. Cuprinde șematismul mitropoliei ortodocse-

orientale române din Ungaria și Transilvania în general și al diecesei Aradului în special. În partea literară lucrări în proză de d-nii Nicolae Stefu, Iuliu Groșorean, R. Bortos; poezii de Eminescu, V. Alecsandri, G. Coșbuc, Iulius Ascan și cântece populare. Prețul 30 cr.

Reviste și ziare. *Vatra*, revista ilustrată din București, care încetase la finea semestrului prim, a reapărut, anunțând că abonații își vor primi cele 12 numere restante. — *Revista Lipovei* se numește un nou organ de publicitate, care a apărut la Lipova, ca foie socială, economică și literară; va eși odată pe săptămână.

TEATRU și MUSICĂ.

Concert și teatru în Oradea-mare. Îmbărbătată de succesul din anul trecut, tinerețea română din Oradea-mare voeșee să aranjeze și în carnavalul viitor o petrecere cu dans, precedată de concert și de reprezentațiune teatrală. Consvăturile prealabile au și început și sperăm că nu peste mult vom pute publica și programa.

Concert la Lugos. Componistul nostru popular, dl Ioan Vidu, care ocupă postul de învățător gr. or. la Lugos, a obținut concediu de un an ca să-și completeze studiile la conservatorul din Viena. La 2 noiembrie s'a dat la Lugos un concert în beneficiul dlui Vidu, care plăcă în curând la Viena. I dorim succesul cel mai complet!

Piese musicale noue. Au apărut la București: *All Right*, cântonetă cu cuvinte românești de Lazare I, Elias. Prețul 1 leu. — *Sërba lui Bachus*, cu cuvinte de M. Pawlowsky. Prețul 1.50. — *Nu pot crede*, romanță pentru voce și piano, de Anton Zicka. Prețul 1 leu.

BISERICĂ și ȘCOLĂ.

Diecesa Orădii-mari. Marți la 5 noiembrie n's'a intrunit în Oradea-mare esactoratul diecesei gr. c. române de Oradea-mare, care examinează socotelile tuturor fondurilor diecesane. Esactoratul e compus din preoți din centru și din diecesă sub presiunea unui canonic.

Reuniunea învățătorască gr. c. Mariana din Năsăud își va ține adunarea generală astăzi sâmbătă la 9 noiembrie în Năsăud, sub presiunea vicarului dr. Ioan Pop, secretar Clement Grivase. Cu ocaziunea această se va ține o prelegere practică în clasa V a școlii de fetițe; iar învățătorii Demian Nechiti, Nicolae Mihaese și I. St. Pavelea vor ceti lucrări de ale lor.

O reuniune învățătorască în Biharia. Reuniunea districtuală a învățătorilor români gr. or. din protopresbiteratul Bel a ținut adunarea sa generală în comuna Ucuriș la 15 octombrie, sub presiunea învățătorului Ioan Buđui. Învățătorul Ioan Teuca a ținut prelegere despre introducerea în cele patru operațiuni fundamentale, iar inv. G. Dudulescu despre stupărit.

Adunare de învățători în Sas-Sebeș. Reuniunea învățătorilor români gr. or. din districtul Sas-Sebeș va ține adunarea sa generală în orașul Sas-Sebeș la 16 și 17 noiembrie n. sub presiunea dlui Z. Mureșianu, notar dl N. Todea. Se vor discuta mai multe teme didactice și se vor ține prelegeri practice.

C E E N O U ?

Hymen. Dl Alesandru Tuducescu, din Lipova, funcționar la societatea de asigurare Dacia din București, duminică la 10 noiembrie n. se va cunună cu dșora Emilia Brancovici, fiica dlui Paul Brancovici în București. — Dl Petru Vălean, episcop bisericesc gr. or. în Maierle Timișorii, s'a logodit cu dșora Iuliana Boeriu în Vêrșeș. — Dl Dumitru Măzgareanu și dșora Elena N. Cristianu s'au cununat duminică la Brașov. — Dl I. G. Oltean din Feneșul-săsesc s'a logodit cu dșora Maria D. Coltofeanu, fiica dlui Dimitrie Coltofeanu, protopresbiter din Treiscaune.

Știri personale. Părintele archimandrit Repta din Bucovina a fost ales cetățan de onoare al orașului Cernăuți. — Dl dr. Alesandru Pop, medic în Satu Nou, lângă Panciova, ș-a strămutat locuința la Vêrșeș. — Dl dr. Eugen de Lemény a deschis cancelărie avocațială în Brașov.

Asociațiunea transilvană. Comitetul central din Sibiu a ținut la 17-29 octombrie ședință extraordinară, în care s'a ocupat de ordinul ministrului de interne adresat vicecomișilor, prin care se pretinde ca despărțimintele să-și înainteze statutele spre aprobare. Comitetul, serie „Telegr. Român“ a decis ca ênsuș să intre vină la guvern, arătând că despărțimintele nu sânt nici filiale ale Asociațiunii, nici reuniuni de sine, ci sânt numai organele esterne ale Asociațiunii, compuse din membrii ei domiciliați pe teritoriul despărțământului, cu menițiunea de a înlesni realizarea scopului asociațiunii, și ca atare nu pot avé statutele lor, ci ele funcționează în puterea unui regulament vechiu stabilit de adunarea generală, regulament comunicat și cu guvernul, la o întrebare încă nainte de trei ani, fără ca acela să fi pretins, ca „Asociațiunea“ să ia dispozițiuni speciale în statutele sale, un lucru de altmintea, carele adunarea generală din Blaș l'a făcut, completând statutele modificete cu un capitol nou relativ la organizarea despărțământelor, ceea ce guvernul o pôte și deja din nouele statute subșternute încă la 10 septembrie pentru aprobare. A decis mai departe, ca să espedeze la despărțăminte o instrucțiune cum au ele să răspundă la ordinul ministerial. — *Despărțământul Zërneșci* a ținut adunarea sa în comuna Tohanul-vechiu, sub presiunea dlui Nicolae Găroi, luând parte vr'o 50 de ênși. S'au luat măsuri pentru ca agenturele din sate să facă colecte în popor. S'a încasat 136 fl. Viitorea adunare generală se va ține la Bran. — *Despărțământul Alba-Iulia* se va intruni în adunare generală în opidul Teiuș la 8/20 noiembrie, sub presiunea dlui Vasiliu Micu, secretar Nicolae Ivan, care va ceti și o lucrare intitulată „Cum să ne potrivim ca la bine să eșim!“ iar dl Silvestru Moldovan va ceti o alta lucrare sub titlul „Bogățiile Ardealului“.

Reuniunea română de agricultură din comitatul Sibiuului ș-a publicat raportul pentru anul 1894, din care iarăș ne convingem, că această reuniune este una din cele mai sirguincioșe ce avem. În anul trecut Reuniunea a ținut întrunire agricolă la Orlat și o espoziție de vite de prăsilă și de pome în Seliște, a obținut de la guvern gratuit un cupitor de uscat pome sistem Cazenille și l'a aședat în piața din Seliște. Numerul membrilor a fost 421. Avera totală a Reuniunii 2437 fl. 35 cr. Președintele reuniunii dl Dimitrie Comșa, secretarul dl Victor Tordășan.

Înaintări în armată. La avansamentul din 1 noiembrie, afară de cei numiți în nr. trecut, au mai

fost înaintați: colonel Ioan Tatarony, locot.-colonel Ladislau Marian, maiori Mihai Cimpoaia, Vincențiu Visoia, Victor Petrin; căpitani cl. I Dionisiu Florian, Iosif Martin, George Ciocan, Nicolae Hidu; căpitani de cl. II Victor Moga, Ioan Băiaș, Augustin Toma, Ioan Chevereșan, Iuliu Bota, Stefan Pilar; locotenenți Nicolae Botezan, Dem. Zurcan, Eug. Mihályi, Ioan Bărdaș, Teofil Florian, Iosif Damin, Vinc. Beran; sublocotenenți Simeon Iancu, Victor Buibaș, Toma Damin, Virgiliu Piso, Mihail Nicola. Locotenenți-coloneli la auditorat Ioan Durda și Ioan Mihălțan; medic de regim. cl. I Aurel Anca; medic de reg. cl. II: Dimitrie Dascal. În fine au avansat la honvețime următorii: locotenent-colonel: George Horvat 20; major: George Boeriu 22; căpitani cl. I: Ioan Fojtin și George Petrovici 18; căpitani cl. II: Aurel Mezin 7 și Anchidim Șoldea 23; locotenent: Eugen Aron 4; medic militar: Nicolau Moțu; asistent de medic: Romul Marcu.

Necrológe. Dr. Ioan Maniu, jude de tribunal în pensiune, nepot al lui Simeon Barnuțiu, a reposat la Șimleu, în 4 novembre, în etate de 62 ani. — Teodor Indre, paroc și protopop gr. c. în Selsig, în Chioar, a încetat din viață, la 1 novembre, în etate de 51 ani.

OGLINDA LUMEI.

Descoperirile de aur. Aprópe tóte descoperirile de aur sânt datorite curatei întéplări. În anul 1857 un indigen își căută măgarul și descoperi teritorul din Guiana, după care Sir Walter Raleigh căutase în zadar timp îndelungat. Câmpul de aur din Scoția nouă s'a descoperit la 1861 de cătră un bărbat, care se oțri la un pėriu pentru a-ș astémpără setea. El observa sub o piétră un grăunte de aur și căutând mai departe află mai mulți grăunți. Pătura de aur Carolina nordică o descoperi un băiat, carc merse într'o diminéță să se scalde într'un riu din Canabas. Copilul se împiedică de o piétră galbenă, care nu a fost altceva decât o bucată de aur, 12 kgr. de grea. În California aurul fu descoperit de James Wilson Marshall Gold, săpând la cépă. Praful de aur se lipi de lopata hărlețului. Deja Sir Francis Drake șciuse că în California există aur. Pe timpul reginei Ana, căpitanul Shelvoeke raportă că California e avută în aur, și în mineralogía lui Philipp, editată în 1815, se află următorul pasagiu: „La țermurii Californiei se află un ținut de 14 mile în întindere, în care se pot află în pământ bucăți de aur“. Renumitele mine de aur din Irlanda de odinórá au fost descoperite de un bărbat iubitor de sport, cu ocașiunea pescuitului. El descoperi aur în nisip și ținú descoperirea acésta în secret, timp de 20 ani. În fine căsătorindu-se cu o fată tineră, îi comunică și aceștia secretul. Soția lui, cređendu-l nebun, făcu lucrul cunoscut și altora, și în urma acésta, în timp de doué luni, se scóseră din nisipul riuului 10.000 kilograme de aur.

Cât costă niște scrisori de dragoste? Admiratorii lui Goethe, în Germania, au trecut prin o mare spaimă. Celebrele scrisori de dragoste ale lui Goethe cătră dna de Stein, erau cât p'aci să trecă în Americé. Familia Stein voiá ca să vëndă manuscrisul pe prețul de 75.000 de mărci. Abiá acest fapt a fost cunoscut și un american a oferit 80.000 de mărci pentru ele. Ju-

decați acum emoțiunea care i-a cuprins pe membrii geloși ai societății Goethe. Ei s'au pus îndată pe muceá ca să capete acest tesaur și să-l alipéscă la arhivele societății lor, care se află în Weimar. Ei au strins deja jumătate din sumă. Cât despre rest au deschis o listă de subscripție, care se pare că e pe cale bună. Consiliul municipal din Weimar a dat 1000 de mărci, orașul Francfort 5000 și alte multe associațiuni promit sume importante. 80.000 de franci este o frumósă sumă pentru o corespondență amorósă. Din acésta vor fi tentate multe femei ambițioșe cărora le plac a face dragoste cu ómeni celebri. Ele vor stăruí de acum înainte și mai mult de a avé autografe infocate pe care moștenitorii lor séu chiar ele vor puté într'o ți să ie transforme în bani. Din nefericire inse, puține scrisori de dragoste ating prețul acelora ale lui Goethe.

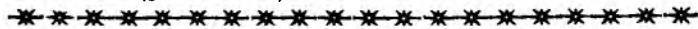
O superstiție a marinarilor. Marinarii au o superstiție, care în unele impregiurări e fórté primejdiosă pentru nouii căsătoriți. Marinarii cred că un vapor, care are pe bordul seu tineri, cari își fac voiagiul de nuntă, trebuie să fie apucat de furtună. Într'o ți un mare vapor, avénd pe bordul seu vre-o 300 de pasageri, a plecat din New-York spre Liverpool. Intre pasageri se află și un diplomat englez, care călătoría cu tinera sa soție, o americană bogată. Cele dintei 2 zile de călătorie au fost liniștite și senine. În ziua a treia pilotul află, că pe bord își face voiagiul de nuntă niște soți tineri. Vestea se răspândi, ca fulgerul, în tot vaporul și nu numai marinarii, dar și bieții fochiști (Chinezi) fure cuprinși de o gróză teribilă. Toți prorociau o mare nenorocire. În ziua a șésa a izbucnit într'adevăr o furtună. Marinarii și-au adus aminte de nouii căsătoriți, și unul dintre ei propuse ca tinerii soți să fie aruncați în valuri. Din fericire, căpitanul prinse de veste, duse pe tineri în cabina sa, îi incuá acolo și puse de pază patru ómeni de ai sei credincioși. Într'aceea pe bord izbucnise deja revolta unei părți din marinari. Căpitanul cu alți matrozi au făcut us de arme și numai așa au putut să potoléscă pe cei résculați. Cinci dintre ei au fost legați și ținúți astfel până când vaporul ajunse la Liverpool, fără ca furtuna să-i fi adus vre-o stricăciune.

Sfaturi igienice.

Durerile de gát încep a se ivi odată cu umeđelă și récéla. Un léc bun, mai ales pentru copii, e următorul: Topeșce șése bucățele de zahăr în un albuș de ou și stórce peste acest sirop o lámăe. La ficare jumătate de órá câte o linguriță.

In contra asudării mânilor se recomandă următorul sigur mijloc: Spélați mânilor de mai multe ori pe ți cu apă rece, în care băgați puțin spirt de vin séu alaun (pétră acrá.)

Călindarul săptămânei.

Dumineca a 23-a după Rosalii Ev 7 dela Luca, c, 8, gl. 6, a inv. 1*

Țiua sept.	Călindarul vechiu	Călind. nou	Sórele.
Duminecă	29 Mart Anastasia	10 Landorf	80 358
Luni	30 Păr Zenovie	11 Martin	81 356
Mărți	31 Apost. Stachie	12 Ionas	83 355
Mercuri	1 S. Cosma. și Demian	13 Stanisla u	75 353
Joi	2 Mart. Acindin	14 Levin	77 352
Vineri	3 Mart. Achepsima	15 Leopold	79 350
Sâmbătă	4 Cuv. Ioanichie	16 Ottomar	710 349

Proprietar, redactor respunđător și editor: IOSIF VULCAN.

CU TIPARUL LUI IOSIF LÁNG ÎN ORADEA-MARE.